

ROMANIA'S GEOPOLITICAL SITUATION IN THE PERIOD OF THE BALKAN WARS AND WORLD WAR I

Gavriil Preda

Assoc. Prof., PhD, "Dimitrie Cantemir" University of Bucharest

Abstract: The Balkan Wars had significant consequences for the territorial and state architecture in the Balkan Peninsula and led, in geopolitical terms, to a clear delineation of spheres of influence in the region. Romania took part to the second Balkan War and due to the pressures exercised by Austria-Hungary, Bucharest distanced itself from the Central Powers. The outbreak of World War I helped Romania to straighten its foreign policy lines, especially with regard to the fulfillment of its fundamental interest: the national unity. The adoption of neutrality was an important step took by the government from Bucharest, marking the estrangement of Romania from the Triple Alliance and the growing rapprochement with the Entente.

Keywords: geopolitical situation, foreign policy, Balkan Wars, Central Powers, Entente

Criza bosniacă din anii 1908-1909 a generat reorientări politice, diplomatice și militare importante, atât din partea marilor puteri, cât și al micilor state balcanice, având implicații deosebite asupra situației geopolitice din sud-estul continentului. Anexarea provinciilor Bosnia și Herțegovina de către Austro-Ungaria, sprijinul dat de Viena Bulgariei, care și-a declarat independența și a anexat Rumelia Orientală, au dus la modificări semnificative ale statu-quo-ului teritorial din Peninsula Balcanică stabilit prin hotărârile Congresului de Pace de la Berlin din 1878. Modul de acțiune al Vienei a provocat „în toate cancelariile din lume un sentiment de neîncredere în monarhie” recunoștea chiar ministrul de externe austro-ungar, contele Berchtold. [1,2001, p. 279] Politică desfășurată de Austro-Ungaria în regiunea balcanică, ofensiva economică a Germaniei în spațiul otoman, implicarea mai activă a Italiei, Franței și Angliei în problemele regiunii au amplificat asperitățile dintre marile puteri, mai ales în chestiunile

Strâmătorilor și ale Orientului Apropiat. După eșecul înregistrat în războiul dus împotriva Japoniei în anii 1904-1905, Rusia a abandonat politica de expansiune în Extremul Orient și s-a concentrat pe chestiunile din Europa. Reorientarea politicii ruse către problemele europene, în special pentru cele din sud-estul continentului (regiunea Mării Negre, Strâmători și Caucaz), a făcut ca rivalitatea dintre Rusia și Austro-Ungaria să capete noi dimensiuni și să domine geopolitica Balcanilor în anii premergători declanșării Primului război Mondial.

Soluționarea crizei bosniace în favoarea puterilor centrale, în timpul crizei-Rusia și Serbia au fost supuse unui șantajat militar pentru a accepta condițiile impuse de Viena și Berlin, au creat impresia unei victorii politico-diplomatice a celor două imperii germanice. În realitate, rezolvarea politico-teritorială a crizei bosniace în avantajul Austro-Ungariei s-a dovedit a fi un fruct otrăvit, care în loc să consolideze Tripla Alianță a generat tensiuni între statele membre. Austro-Ungaria a trebuit să facă eforturi pentru înlăturarea neîncrederii autorităților de la Roma și București asupra scopurilor politicii sale în Balcani. Italia a perceput anexările teritoriale făcute de Austro-Ungaria ca o amenințare pentru interesele sale din regiunea adriatică. În consecință, Italia a fost încheiat un acord cu Rusia, la Rocconigi, care prevedea, printre altele, menținerea statu-quo-ului teritorial din Balcani și susținerea reciprocă a intereselor italiene în Mediterana Orientală și a celor rusești în „problema Strâmătorilor”. Acordul de la Rocconigi era dovada clară de manifestare a unei politici externe italiene independente care putea sau nu să țină cont de tratatul de alianță semnat cu Germania și Austro-Ungaria.[2, 1987, p. 415]

La rândul lor factorii de decizie politică și militară de la București au urmărit cu mare atenție rivalitatea dintre Rusia și Austro-Ungaria în chestiunile sud-dunărene, fiind preocupați de orice schimbare a balanței de forțe din Balcani și de evoluțiile sferelor de influență din zonă. Guvernele de la București au fost permanent preocupate de atitudinea Bulgariei, țară care a susținut deschis o serie de revendicări teritoriale față de România. [3, 1936, pp. 141-143] Faptul că Austro-Ungaria urmărea o apropiere de Bulgaria a produs nemulțumire la București. Atragerea Bulgariei în Tripla Alianță nu avantaja România pentru că diminua valoarea sa geopolitică în cadrul alianței și, într-o anumită măsură, limita libertatea de manevră a diplomației de la București. Totodată, România urmărea foarte atent evoluția raporturilor dintre Rusia și Bulgaria, întrucât susținerea Sofiei de către Austro-Ungaria a creat nemulțumire la Sankt Petersburg. De aceea autoritățile de la București erau interesate de consolidarea raporturilor cu

state balcanice precum: Serbia, Grecia și Imperiul Otoman, dar și de îmbunătățirea relațiilor cu Rusia, ca factori de echilibru în balanța de forțe regională.

Statele balcanice moderne: Grecia, Bulgaria, Serbia și Muntenegru aveau ca obiectiv comun chestiunea unității naționale, care în fapt însemna eliberarea conaționalilor ce locuiau în teritorii aflate în componența Imperiului Otoman. Realizarea unui astfel de obiectiv era dificilă pentru că neîncrederea și rivalitățile teritoriale dintre statele menționate mai sus ridicau mari obstacole în eforturile de realizare a unui echilibru între interesele specifice fiecărei părți. Procesul de consolidare a statelor balcanice a generat politici diferite din partea marilor puteri față de acesta. Austro-Ungaria era ostilă procesului de consolidare al statelor slave din Balcani, mai ales a Serbiei și Muntenegrului, pentru că afirmarea lor crea un obstacol suplimentar împotriva proiectelor vieneze de expansiune spre Salonic și Adriatică. Existența unui stat sârb puternic, un adevărat *Piemont balcanic*, constituia un factor ce stimula emanciparea națională a slavilor din imperiu. Pe o poziție diametral opusă se situa Rusia. Diplomația rusă și-a concentrat eforturile pentru susținerea statelor slave balcanice împotriva Austro-Ungariei. Acțiunile Rusiei au fost favorizate și de efortul de normalizare a relațiilor dintre Serbia și Bulgaria, îngrijorate de politica de forță promovată de Austro-Ungaria. Ministrul rus de la Belgrad, N.H.Hartwing a fost artizanul apropierii sârbo-bulgare. Diplomația bulgară a fost deosebit de activă în anul 1912 și a reușit în urma negocierilor purtate să semneze un tratat militar cu Serbia (29/13 martie 1912), un acord cu Grecia (16/29 mai 1912), să atragă Muntenegru în alianță și să obțină asigurări de neutralitate condiționată din partea României. Constituirea Ligii Balcanice a fost o reușită a diplomației ruse, fiind percepută ca un mijloc util pentru promovarea intereselor sale și de contracarare a proiectelor geopolitice ale puterilor centrale în Balcani. [1,2001, p. 282]

După constituirea Antantei, României a dobândit o rol geopolitic sporit în ipoteza declanșării unui război european generalizat. Din punct de vedere militar, Rusia era interesată ca România să fie atrasă în sfera de influență a Antantei, pentru că în acest fel nu mai era nevoită să își împartă forțele și pentru apărarea frontierei din sud-est, de la granița cu România. [4, 1922, p. 28] Interesul strategic al ale marilor puteri din Antanta pentru spațiul românesc a fost însoțit și de cel economic. Prin suprafață și populație statul român era cel mai mare din regiunea balcanică. În deceniile premergătoare începerii primului război mondial, România a cunoscut un progres general constant grație unei politici economice protecționiste și stimulării dezvoltării industriei naționale, fiind „, în raport cu puterile sale, (...) unul dintre cele mai prospere

[state]din Europa înainte de 1914”. [5, 1919, p. 157] În perioada 1901-1914 forța motrice s-a dublat, producția industrială a crescut cu 138%, producția agricolă aproape se dublase, reprezentând circa 2/3 din venitul național și peste 83% din exportul românesc. Industria petrolieră a cunoscut o puternică dezvoltare, exportul de produse petroliere atingând în anul 1914 cifra de 1.885.225 tone, clasând România între primii patru producători de petrol ai lumii. Investiții străine masive s-au făcut în industria petrolieră din România, ponderea acestora era în anul 1913 de peste 88%, din care capitalul englez, francez și anglo-olandez însumau circa 56%, [6, 1914, p. 134] iar capitalul german și austriac peste 32% [7, 1922, p. 63-64]. Dezvoltarea agriculturii și industriei au determinat o creștere a exportului de cereale, produse petroliere, produse agricole și animale, valoarea acestuia ajungând la 1,200 miliarde lei aur în anul 1912.

Prin resursele economice și prin valoarea strategică a teritoriului, statul român devenise un partener care interesa în egală măsură cele două grupări militare din Europa, importanța sa geopolitică dobândind o valoare aparte în caz de război. S-a conturat o complemetaritate evidentă între interesele economice ale Franței și Angliei și cele militare ale Rusiei referitoare la România. În asemenea condiții, diplomația de la Sankt Petersburg și cea de la Paris au acționat împreună în chestiunile ce vizau spațiul românesc. Acțiunile inițiate de Sankt-Petersburg și Paris pentru a scoate România din sfera de influență a puterilor centrale s-au desfășurat simultan cu demersurile de constituire a Ligii Balcanice. Ministrul afacerilor externe rus, Serghei Dimitrievici Sazonov, a fost unul dintre partizanii strategiei diplomatice ce a vizat atragerea României în Antantă. [8, 1982, p.]. Guvernul rus a trimis un nou ministru la București, pe Nicolai Nicolaevici Șebeko, un diplomat abil care a reușit să reducă neîncrederea factorilor politici români în politica externă a imperiului țarist. Deosebit de folositoare pentru influențarea opiniei publice românești în favoarea Antantei, implicit pentru diminuarea suspiciunilor față de Rusia, au fost vizitele în România a unor personalități politice, culturale și științifice din Franța. Manifestările de solidaritate ale acestor personalități franceze cu năzuința de unitate națională a românilor a provocat un curent de simpatie pentru Antanta, care s-a consolidat tot mai mult în opinia publică românească. În același timp a avut loc și o creștere a ostilității față de Austro-Ungaria, atitudine alimentată de politica de deznaționalizare promovată în mod agresiv de guvernele de la Budapesta. [9, 2006,]

La 18/31 octombrie 1912, statelor din Liga Balcanică au declarat război Imperiului Otoman, acțiunea lor militară fiind favorizată de faptul că statul otoman se afla în conflict cu

Italia, iar gruparea principală de forțe militare turce era concentrată pe fronturile din Cîneraica și Tripolitania. Declanșarea războiului balcanic a provocat o situație periculoasă pentru pacea și stabilitatea europeană, care depindea de echilibrul de putere dintre cele două blocuri militare, Tripla Alianță și Antanta.

Marile puteri, inclusiv Rusia – principalul susținător al Ligii Balcanice - nu au putut să oprească declanșarea războiului împotriva statului otoman. În scurt timp forțele otomane din Turcia europeană au fost învinse de către armatele bulgare, sârbe, grecești și muntenege, fiind direct amenințată chiar capitala Imperiului Otoman. Victoriilor obținute de statele Ligii au fost urmate de ocuparea și anexarea teritoriilor cucerite, acțiuni care au produs modificări majore în arhitectura teritorial-statală și balanța de forțe din Balcani. Înfrângerea Turciei a redeschis ghemul de interese și de rivalități dintre marile puteri în Balcani. Intervenția marilor puteri europene pentru oprirea conflictului s-a făcut în scopul protejării propriilor interese în spațiul balcanic și păstrării echilibrului geopolitic în sud-estul continentului. Rusia nu accepta un Constantinopol grec sau bulgar, pentru Austro-Ungaria se contura posibilitatea blocării expansiunii spre Balcani (*Drang nach Salonik*), iar Franța, Anglia și Germania își vedeau amenințate pozițiile câștigate în Imperiul Otoman. În acest context, la 20 noiembrie 1912 s-a încheiat armistițiul între statele beligerante. Armistițiul a fost cerut de Turcia, dar a fost obținut prin presiunea marilor cancelarii asupra statelor din Liga Balcanică pentru că modificările teritoriale rezultate în urma luptelor preocupau, în egală măsură, puteri mari și puteri mici. Londra a devenit locul în care s-au desfășurat simultan două conferințe privind viitorul regiunii balcanice: Conferința de pace la care au participat statele beligerante: Imperiul Otoman, Bulgaria, Serbia, Grecia și Muntenegru și o Conferința ambasadurilor, la care s-au întrunit reprezentanții diplomați ai puterilor europene cu interese în Balcani: Anglia, Germania, Austro-Ungaria, Franța, Rusia și Italia. Disputa pentru teritorii a spulberat solidaritatea Ligii Balcanice. Bulgaria dorea să obțină întreaga Macedonie și o parte din Tracia, pretenții care au fost respinse de Grecia și Serbia. Destrămarea solidarității balcanice a fost stimulată și de hotărârile luate la Conferința ambasadurilor referitoare la constituirea Albaniei și blocarea accesului Serbiei la Marea Adriatică.

România și-a declarat neutralitatea față de conflictul balcanic, cu condiția menținerii statu-quo-ului. [10, 2006, p.21] Soluția neutralității adoptată de România a dat satisfacție tuturor părților interesate de conflict. Guvernul român a precizat clar că era o neutralitate condiționată,

iar în situația unor modificări teritoriale care afectau echilibrul de putere regional „, România avea să își spună cuvântul”. [11, 1914, p.15]

Atitudinea României a fost realistă și a ținut cont de gruparea de forțe existentă din apropierea granițelor sale în momentul declanșării conflictului. O grupare era formată din Bulgaria și Serbia, susținute de Rusia, iar cealaltă era reprezentată de Austro-Ungaria care sprijinea pe turci. Prin statutul de neutralitate, România și-a asigurat continuitate în politica externă, adică alianța cu Germania și Austro-Ungaria, dar și o anumită libertate de acțiune pentru viitor. În urma modificărilor teritoriale survenite la sud de Dunăre, autoritățile de la București au cerut o compensație teritorială în sudul Dobrogei. Revendicarea teritorială a fost explicată de autoritățile de la București drept o măsură menită să păstreze echilibrul de putere în zonă, întrucât, prin teritoriile anexate, Bulgaria tindea să devină cel mai mare stat din regiunea balcanică. Autoritățile de la București s-au menținut ferm pe această poziție de-a lungul întregii crize balcanice și a fost problema care a dominat fondul relațiilor României cu Viena și Berlin. Ca dovadă că România nu își modifica opțiunile strategice în politica externă, dar înțelegea să își promoveze cu claritate obiectivele de securitate în Balcani, mai ales față de Bulgaria, guvernul de la București a reînnoit tratatul de alianță cu Tripla Alianță, la 5 februarie 1913.

Revendicarea cerută de România a generat reacții diferite în cancelariile europene pentru că a creat o problemă suplimentară în eforturile de restabilizare a regiunii, dar cea mai mare iritare a fost înregistrată la Viena, Sankt Petersburg și Sofia. Cererile României încurcau acțiunile diplomatice vieneze de erodare a Ligii Balcanice. În cadrul Conferinței ambasadurilor de la Londra, Austro-Ungaria, susținută de și Italia, a reușit crearea statului albanez, proiect care a provocat disensiuni între aliații balcanici. Serbia și Grecia au cerut compensații pentru teritoriile atribuite Albaniei, compensații care, în fapt, însemna reducerea câștigurilor teritoriale râvnite de Bulgaria. S-a creat în acest fel o stare de tensiune între Sofia, Atena și Belgrad. Diplomația de la Viena a valorizat această situație pentru a oferi Sofiei sprijinul său diplomatic împotriva Belgradului și Atenei. Diplomația de Viena era pusă în fața a două obiective contradictorii: să atragă Bulgaria de partea sa împotriva Serbiei, dar și să acorde României, stat aliat, satisfacție în chestiunea compensațiilor teritoriale. La rândul său diplomația rusă se confrunta cu o dilemă legată de diferendul teritorial româno-bulgar: nu voia să piardă influența câștigată la Sofia, dar era preocupată să aibă o Românie vecină neutră, în caz de război. Discuțiile româno-bulgare de la Londra privind o posibilă rectificare de frontieră nu au avut nici

un rezultat. Un posibil război româno-bulgar putea genera complicații majore pe continent. Pentru a se evita escaladarea diferendului româno-bulgar, marile cancelarii au acceptat propunerea britanică conform căreia problema teritorială dintre cele două state să fie supus medierii marilor puteri. [12, 1979, pp. 311-316].

Medierea s-a realizat printr-o Conferință a ambasadorilor, desfășurată la Sankt Petersburg în perioada 18 februarie/31 martie – 26 aprilie/9 mai 1913. Protocol încheiat la finalul conferinței respective prevedea printre altele: Bulgaria ceda Românie orașul Silistra și zona apropiată; statul român avea dreptul să subvenționeze școlile și bisericile macedo-românilor din Bulgaria; statul bulgar se obliga să acorde autonomie școlară și religioasă pentru populația macedo-română de pe teritoriul său. Deși s-a ajuns la o rezolvare pașnică a diferendului prin eforturile diplomatice ale marilor puteri europene, prevederile sale au produs nemulțumire atât în Bulgaria, cât și în România. La scurt timp, prin eforturile și sub presiunea marilor puteri, conflictul dintre Imperiul Otoman și aliații balcanici s-a încheiat printr-un Tratat de pace, semnat la Londra la 30 mai 1913. Încheierea Tratatului de pace din 30 mai 1913 nu a însemnat restabilirea încrederii și reducerea tensiunilor interstatale în regiune. În opinia publică și viața politică se mențineau foarte active curentele naționaliste agresive, resentimentele față de vecini. Eforturile de aplicare pe teren a prevederilor privind modificările teritoriale erau blocate de numeroase incidente și șicane între foștii aliați. În același timp s-a realizat o re poziționare a foștilor aliați. Bulgaria s-a considerat neîndreptățită de pacea încheiată și, încurajată de Austro-Ungaria, a pregătit reluarea ostilităților împotriva foștilor aliați, ignorând în mod ostentativ eforturile de mediere ale Rusiei. [11, 1914, pp. 108-109]. La rândul lor, Grecia și Serbia au pus bazele unei alianțe militare împotriva Bulgariei.

România a refuzat propunerile Serbiei și Greciei de alianță împotriva Bulgariei, dar a respins și presiunile Austro-Ungariei de a sprijini Bulgaria în acțiunile sale militare împotriva foștilor aliați, situație care a tensionat relațiile dintre București și Viena. [10, 2006, pp. 21-22]. România dorea să își păstreze libertatea de acțiune față de previzibila evoluție spre conflict a raporturilor dintre foștii aliați balcanici. Pentru statul român, menținerea echilibrului de putere în Balcani era cheia de boltă a politicii sale sud-dunărene. În mod firesc, România a refuzat cu fermitate susținerea unei Bulgarii puternice în detrimentul celorlalte state din Balcani, mai ales slăbirea Serbiei. Poziția autorităților de la București a fost sprijinită de Germania, care considera că singurul punct de sprijin pentru Tripla Alianță în „haosul balcanic” era România. [12, 1979, p.

346]. Și Italia a sprijinit poziția României, în contextul tensiunii apărute între București și Viena. După crearea Albaniei rivalitatea dintre Italia și Austro-Ungaria a cunoscut noi forme. Roma și Viena au făcut eforturi mari pentru includerea noului stat albanez în sfera proprie de influență. Dezacordurile majore dintre statele membre ale Triplei Alianțe în chestiunile balcanice au dat o libertate de manevră mărită diplomației românești. România a declarat public că pentru a se menține echilibrul de forțe la sud de Dunăre, va interveni militar în cazul unui nou război.[11, 1914, 136]. Proiectul geopolitic al Austro-Ungaria de a sprijini constituirea unei Bulgarii Mari a întâmpinat rezistența fermă nu doar a României, dar a intrat în coliziune cu întreaga strategie balcanică a Germaniei și a Italiei. Fără a ține cont de situația geopolitică regională și de posibilele complicații ulterioare, Bulgaria, susținută de Austro-Ungaria, a declanșat la 29 iunie 1913 al doilea război balcanic, prin atacarea foștilor aliați: Serbia, Grecia și Muntenegru. Austro-Ungaria a făcut presiuni asupra României pentru a ajuta Bulgaria în acțiunea sa militară. [10, 2006, p. 24]. România a mobilizat și a cerut Bulgariei oprirea conflictului. Acțiunea agresivă a Bulgariei și intenția Austro-Ungariei de a o sprijini militar au fost percepute ca pericole ce amenințau stabilitatea regională și anihilau eforturile celorlate state europene de stingere a conflictului, ceea ce a dus la „izolare”lor. [1, 2001, 283]. Abandonată de către Germania și Italia, Austro-Ungaria a fost forțată să lase Bulgaria fără sprijinul militar promis.

În situația politico-militară generată de atacul Bulgariei asupra foștilor aliați, marile puteri au apreciat că implicarea în conflict a României era necesară pentru restabilirea păcii în Balcani. Într-un cadru geopolitic favorabil, sprijinit de acordul Rusiei, Franței, Germaniei și Italiei, România a intrat în război împotriva Bulgariei la 10 iulie 1913. Războiul s-a desfășurat în defavoarea Bulgariei, care a fost obligată să ceară pace. Tratatul de Pace de la București, din 10 august 1913 a stabilit noua hartă a regiunii balcanice. Pacea de la București a fost o premieră în diplomația continentului, fiind prima conferință când statele balcanice și-au stabilit singure noile reglementări dintre ele și „nu s-au mai găsit în anticamera tratatelor unde li se hotăra soarta”. [13,1984,p. 446]

Stabilirea noile frontiere din Balcani s-a făcut ținând cont de respectarea principiului echilibrului de putere. Frontierele Albaniei au fost păstrate în conformitate cu prevederile teritoriale ale Tratatului de la Londra din 17/30 mai 1913 referitoare la acest nou stat balcanic. Macedonia a fost împărțită între Serbia, Grecia și Bulgaria. Sangeakul Novi Pazar a fost divizat între Serbia și Muntenegru. Tracia de vest cu portul Kavala au revenit Greciei, iar Bulgaria a

primit ieșire la Marea Egee cu portul Dedeagaci. Cadrilaterul a fost încorporat de România. [14, 1914, pp. 157-161]

Consecințele geopolitice ale războaielor balcanice au fost resimțite atât în plan regional, cât și la nivel continental. Prin prevederile Tratatului de la București, statele balcanice au dobândit dimensiuni teritoriale și demografice relativ apropiate, factor esențial pentru echilibrul de forțe din regiune. După conferința de pace de la București s-a realizat o re poziționare și consolidare a relațiilor dintre țările balcanice după statutul dobândit la încetarea războaielor: învingătorii: Serbia, Grecia și România, de o parte și învinșii: Bulgaria și Imperiul Otoman, de cealaltă parte. Această distribuție a raporturilor interstatele a însemnat în fapt o nouă divizare a regiunii balcanice între țări învingătoare, care doreau menținerea echilibrului stabilit și țări învinse, care urmăreau modificarea acestuia. Înfrângerea Bulgariei și a Imperiului Otoman a constituit un eșec diplomatic major pentru puterile centrale, mai ales pentru Austro-Ungaria. Reducerea puterii de influență și a prestigiului imperiilor germanice, mai ales a Austro-Ungariei, a însemnat, în același timp, creșterea influenței Rusiei și Franței în regiunea balcanică. Consolidarea Serbiei și Greciei a atras după sine o apropiere tot mai strânsă a Bulgariei și Imperiului Otoman cu Austro-Ungaria și Germania. Berlinul și Viena erau interesate să își refacă pozițiile pierdute și să limiteze concurența capitalului francez și britanic în regiunea balcanică. La 8 noiembrie 1913 Germania a semnat o convenție militară cu Imperiul Otoman care avea drept scop reorganizarea armatei otomane. Prezența și activitatea în Imperiul Otoman a Misiunii militare conduse de generalul Liman von Sanders crea posibilitatea ocupării militare de către Germania a Strâmtorilor, iar eventualitatea ca steagurile germane să „fâlfâie pe meterezele Bosforului”. [15, 1998, p. 176] a provocat o reacție puternică din partea Rusiei. [16, 1954, p. 506]. Prezența militară a Germaniei la Strâmtori a adăugat rivalității tradiționale din Balcani dintre Rusia și Austro-Ungaria, una suplimentară, cea dintre Rusia și Germania. Acțiunile Rusiei în regiunea balcanică erau susținute de Franța și Anglia, care și-au declarat opoziția față de strânsa colaborarea militară dintre Germania și Turcia. [10, 2006, p. 22]

Evoluția raporturilor de forțe dintre marile puteri în spațiul balcanic a fost atent urmărită de factorii de decizie de la București. Situația geopolitică impunea o politică realistă și prudentă. Experiența războaielor balcanice a dezvăluit o serie de concluzii interesante, precum: existența unor mari deosebiri între București și Viena privind obiectivele urmărite în politica sud-dunăreană; capacitatea diplomației române de a menține funcționalitatea alianței cu Berlinul și

Viena și în situații de criză majoră, forța României de a-și promova interesele naționale, în pofida disfuncționalităților cu aliații și a presiunilor externe exercitate asupra sa. Prin poziția și acțiunile sale politice, diplomatice și militare, România a dobândit un prestigiu și o recunoaștere internațională mărită după încheierea războaielor balcanice și a Conferinței de pace de la București.

Îndeplinirea scopurilor pentru care România intrase în cel de al doilea război balcanic a adus noi provocări statului român în plan internațional, cărora autoritățile de la București au fost obligate să le găsească soluții adecvate. România se afla în continuare sub presiunea unor acțiuni diplomatice, politice și economice desfășurate de marile puteri asupra sud-estului Europei. În condițiile date, alianța României cu Puterile Centrale rămânea o necesitate și după încheierea Păcii de la București pentru că situația sa de ”stat mic, eclipsat de vecinătatea a două enorme imperii” [17, 1930, p. 70] impunea această abordare politică și militară realistă. Dependența economică a României de Germania, fidelitatea nedeținută a regelui Carol I față de politica germană, asociate cu forța militară a statului german care domina în acel timp în Europa și sprijinul acordat de diplomația de la Berlin României în timpul celui de al doilea război balcanic constituiau argumente politice, economice și militare care impunea autorităților de la București să își conserve statutul de stat aliat față de principalul său partener extern - Germania.

Deosebiri de poziție dintre politica externă românească și cea austro-ungară manifestate în timpul crizei balcanice au provocat serioase temeri la nivelul conducerii politice și militare de la Viena. Structurile de informații ale Statului Major General austro-ungar au prezentat numeroase rapoarte și analize referitoare la situația din România, la starea de spirit și nivelul pregătirii de luptă a armatei române, la viața politică și opinia publică, care evidențiau o creștere a sentimentelor ostile față de Austro-Ungaria.

Într-un Memoriu al guvernului imperial din anul 1914, elaborat înainte de începerea războiului mondial se arăta, printre altele, că rezultatele crizei balcanice nu erau „favorabile” pentru Austro-Ungaria și Tripla Alianță, singurele reușite fiind considerate crearea statului albanez și scoaterea Bulgariei din „hipnoza rusă”. Evaluările privind România scoteau în evidență faptul că „alianța României cu puterile imperiale a fost un factor foarte apreciabil” pentru politica externă a Triplei Alianțe. În timpul crizei balcanice acțiunea franco-rusă asupra României s-a exercitat „cu o mare intensitate” și prin „miraculoase manevre” a încurajat „ideea unei Români Mari”, ceea ce au dus în opinia publică la atitudini „ostile Monarhiei, și au

determinat în politica externă la o cooperare militară cu Serbia”. În continuare în document se menționa că raporturile actuale dintre Austro-Ungaria și România „se plasau în întregime pe terenul alianței”, dar într-un viitor război se prevedea „perspectiva neutralității”, deoarece chiar regele Carol invoca drept argument „opinia publică pentru a motiva imposibilitatea îndeplinirii în întregime de către România a obligațiilor sale de alianță”. În consecință trebuia „considerat ca imposibil de a da alianței cu România o siguranță și o importanță suficientă pentru a servi Austro-Ungariei ca pivot al politicii sale în Balcani”. În concluzie se aprecia că „Atitudinea României obligă în mod necesar Monarhia să acorde Bulgariei ajutorul pe care-l caută de mult timp și să paralizeze rezultatul politicii de încercuire rusă” [4, 1922, pp. 29-42

Alianța dintre România și Austro-Ungaria era din ce în ce mai dificil de păstrat din cauza politicilor de deznaționalizare dusă de guvernele ungare, iar orientarea Vienei spre Sofia venea ca o contrapondere față de asemenea evoluții. În același timp, diplomația franceză, secondată de cea rusă, au perseverat în acțiunile lor menite să rupă România din Tripla Alianță. În aceste condiții, Rusia era singura mare putere capabilă să sprijine România în eforturile sale de menținere a statu-quo-ului din sud-estul continentului. Vizita împăratului Nicolae II la Constanța și caracterul deosebit de festiv acordat evenimentului de presa română și rusă s-au înscris în rândul acțiunilor menite să consolideze influența Rusiei și Franței în România în detrimentul celei a Puterilor Centrale. Totodată, regele Carol dădea asigurări clare că România rămânea un aliat fidel al Germaniei și Austro-Ungariei. La prima vedere se poate constata o anumită inconsecvență a în acțiunile de politică externă ale statului român. În fapt, prin acțiunile diplomatice desfășurate, România a căutat să evite angajamente care să provoace reacții de ostilitate din partea celor două imperii vecine. Menținerea tratatului cu Tripla Alianță i-a conferit statului român garanția de securitate necesară față de amenințările regionale. După declanșarea Primului Război Mondial, statutul de aliat al Triplei Alianțe a reprezentat un avantaj în negocierile cu Franța și Rusia privind teritoriile românești revendicate de la imperiul austro-ungar și, totodată, constituia o soluție de rezervă față de evoluțiile viitoare ale războiului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- [1] Jean –Michel Gaillard, Anthony Rowley, *Istoria continentului european (De la 1850 până la sfârșitul secolului al XX-lea)*, Editura Cartier, Chișinău, Moldova, 2001
- [2] Robert Gildea, *Barricades and Bordes. Europa 1800-1914*, Oxford University Press, 1987
- [3] .General A. Dabija, *Amintirile unui atașat militar în Bulgaria*, București, 1936
- [4] Karl Kautsky, *Documents allemands relative à l'origine de la Guerre*, tome I, Paris, 1922, doc. 14, (*Memoriul guvernului Austro-Ungar privind situația din Balcani în ajunul războiului mondial*)
- [5] Ion I. C. Brătianu, *Politica României în Marele Război*, în „Debaterile Adunării Deputaților”, Sesiunea ordinară 1919-1920, nr. 14 din 30 decembrie 1919
- [6] *Moniteur du pétrol roumain*, XV (20 ian/2 feb 1914) nr. 2
- [7]. *Moniteur du pétrol roumain*, XV (10/23 feb 1914), nr 3
- [8] În opinia lui I. G. Duca, Sazonov a fost „inițiatorul și principalul propovăduitor al unei alianțe ruso-române”. Vezi pe larg I.G.Duca, *Amintiri politice*, vol. 1, Jon Dumitru Verlag, Munchen, 1981).
- [9] Carol Nicolae Debie, *O cronică ploieșteană. 1825 – 1974. Cartea a III-a. Diletanții. 1907 – 1949*. Editura „Ploiești Mileniul III”, Ploiești, 2006
- [10] Constantin Vlad, *Diplomația secolului XX*, Fundația Europeană Titulescu, București, 2006
- [11]. *Documentes diplomatiques, Les événements de la Péninsule Balkanique. L'action de la Roumanie*, Bucharest, Imprimerie de L'Etat, 1913
- [12] Gheorghe Nicolae Căzan, Șerban Rădulescu Zoner, *România și Tripla Alianță*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979
- [13] Nicolae Ciachir, Gheorghe Bercan, *Diplomația europeană în epoca modernă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984
- [14] B. Stambler, *Les Roumains et les Bulgares. Le Traité de Bucharest (28 juillet - 10 Aout 1913)*, Paris, 1914
- [15] Henry Kissinger, *Diplomația*, Editura ALL, , 1998
- [16] A.J.P. Taylor, *The Struggle for Mastery in Europe*, Oxford, 1954
- [17] Wiston S. Churchill, *La crise mondiale, tome III 1916-1918*, Paris, 1930, p. 70